

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1\(41\).316164](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1(41).316164)

УДК 94(31):130.2:796.8

Наталія Бородіна

МЕЖІ ПРИПУСТИМОЇ ЖОРСТОКОСТІ В ЕПОХУ ЕДО:

ФЕНОМЕН ЦУДЗІГІРІ (「辻斬り」)

ТА ЙОГО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

У статті розглядаються питання, пов'язані з феноменом цудзігірі – випробуванням самураями меча на випадкових перехожих на перехресті, який згідно з одними джерелами був нормотиповим для Японії епохи раннього Едо, а згідно з іншими джерелами вважався неприпустимою жорстокістю та був забороненим. Проведене дослідження показало, що цудзігірі ніколи офіційно не заохочувалось в Японії. Припустимою жорстокістю вважалась раціональна жорстокість для досягнення гідної мети, наприклад, вбивство за наказом правителя або жорстокість у прагненні досконалості (феномен тамесігірі – тренування удару меча на засуджених на страту), але частково цудзігірі виправдовувалось через низку стереотипів: гендерних («покликання чоловіків – мати справу з кров'ю»), соціальних (воїни «бу» вважали себе вищими за мирних «бун»), тому примус до мирного життя викликав опір самураїв і бажання довести свою військову долість).

Ключові слова: цудзігірі, Едо, тамесігірі, Кірісуге Гомен, самурай, військова етика.

«Цудзігірі» (「辻斬り」) – випробування самураями меча на випадкових перехожих – одне з найбільш контроверсійних явищ в японській культурі: частина досліджень вважають це типовим та нормативним елементом для Японії, інша частина дослідників вважають зовсім не природним для Японії навіть в ранній період епохи Едо (початок XVII століття) і тим більш не властивим для більш пізніх періодів.

Енциклопедичні джерела Nipponica визначають цудзігірі як «Вчинок самурая, який стоїть на самотній придорожній дорозі вночі і несподівано ріже когось або людину, щоб перевірити гостроту меча або відточити свої навички» [Nipponica]. «Розквіт» феномену цудзігірі відноситься на перехрестя епох – від закінчення епохи Сенгоку до раннього періоду Едо, тобто фактично це XVII століття, але в деяких джерелах межі розповсюдження цудзігірі зазначені з 1467 по 1867 [Nakamura 2021].

В англійській літературі цудзігірі почало вивчатися після роботи МакКлетчі «меч Японії» 1874 року, де воно трактувалось як випробування нового меча із засідки тощо [McClatchie 1874, 145].

Згідно з аналізом словників, перша частина тлумачення (зарубати на вулиці) тривалий час переважала у науковій літературі і лише потім почала сприйматися у комплексі із тестуванням. Цікавою особливістю досліджень є те, що думка про нормотиповість цудзігірі переважає серед англійських дослідників, на той час як японські джерела переважно описують цей

феномен як заборонений та недоречний (перша офіційна заборона цудзігірі відноситься вже до 1602 року), а японська вікіпедія в якості прикладу цудзігірі наводить... Спарту [ウイキペディア 2024].

Серед причин цудзігірі окрім безпосередньо перевірки гостроту леза меча також називали намагання позбутися від турбот, перевірити свої навички бойових мистецтв, інколи цудзігірі також супроводжувалося пограбуванням, але ніколи не було його головною метою. Деякий час навіть існувала легенда, що цудзігірі здатно вилікувати хворобу [ウイキペディア 2024].

Головною особливістю цудзігірі була невибірковість вбивства, тобто жертву не обирали навмисно, а зустрічали випадково. Тому важливо відрізнити цудзігірі від іншого виду вбивства «Кірісуте Гомен», яке деякий час було дозволено – вбивство з метою припинити життя іншого самурая, який викликав «нестерпну неповагу». Кірісуте гомен був привілеєм, наданий самураям, і законом, визнаним сьогунатом і скасованим тільки у 1894 році [Nakamura 2021].

Виникнення цього явища пов'язували зі зміною епох: закінченням епохи воюючих провінцій і примусовим переходом до мирного життя, що було важким для самурая – схожі проблеми відчувають ті, хто повертається з війни зараз.

Мета дослідження – визначити та проаналізувати головні версії пояснення феномену цудзігірі та ступінь його прийнятності в культурі Японії епохи Едо.

Цудзігірі як нормативна практика: теорія Мері Міджлі

Есе «Trying Out One's New Sword» є найбільш відомим дослідженням, в якому феномен цудзігірі розглядається як нормативний та типовий для Японії. Хоча саме дослідження не присвячене Японії, приклад цудзігірі використаний в якості дивних звичаїв, які нам важко оцінити, оскільки ми є представниками західної культури, отже: «відчуваємо, що повага і толерантність однієї системи до іншої вимагає від нас ніколи не займати критичної позиції до будь-якої іншої культури, тобто ми ніколи не можемо стверджувати, що там добре чи погано» [Midgley 1981]. Мері Міджлі називає цю позицію «Моральним ізоляціонізмом» та засуджує таке ставлення, оскільки нам з представниками інших культур жити в одному світі, то ми повинні досягти взаємодомовленості щодо моральних норм [Midgley 1981].

Джерелом інформації для есе Мері Міджлі було дослідження антрополога Кармен Блекер, яка в сорокові роки задокументувала практику цудзігірі серед японських солдат по відношенню до військовополонених і з'ясувала, що ця практика має історичне коріння: випробування меча для самураїв було необхідним, тому що якщо меч не зміг прорізати людину, то самурай не зміг би битися належним чином і «це зачепило б його честь, образило предків, і ще він міг підвести свого імператора» – для Мері Міджлі це було дещо дивним відображенням

етичної дилеми на право на експерименти, про яке розмірковувало в той час європейське суспільство («Вчені розпізнають тут знайому проблему про право на експеримент») [Midgley 1981]).

В цій версії, японський самурай не має права на помилку, таким чином його майстерність є найвищою чеснотою, а користування мечем, на якому не перевірена здатність вбивати – є непорядним вчинком. Тому, хоча цудзигірі було офіційно заборонено, Мері Міджлі вважала його нормативним для перфекціоністської японської культури і неофіційно схвалюваним вчинком в японському суспільстві, яке цінувало досконалість понад усе, навіть ціною власного життя, або життя іншої людини.

Версія Мері Міджлі зазнала багато критики і стала прикладом «орієнталізму» – спрощеного розуміння культури сходу, заснованого на недостатньої або невірно інтерпретованої інформації. Проте саме ця версія відкрила для широкого колу англійських дослідників наявність проблеми цудзигірі. Джордан Сенд зазначає: «Міджлі певно теж сформулувала своє враження про самурайський культ насильства, прочитавши твір кількох істориків про попередній період Воюючих царств або про радикалізм останнього року сьогунату» [Sand 2019].

Важко говорити про схвалюваність цудзигірі, оскільки воно декілька разів було офіційно заборонено, але сучасні практики не вибірково вбивств на перехрестях, які досі турбують японську поліцію, говорять о том, що цей елемент є знаковим для японської культури, тож частково Мері Міджлі мала рацію – не погоджуючись з її твердженням про нормативність та схвалюваність цудзигірі, вона вірно відчула, що цей елемент є важливим та має глибоке історичне коріння в японській культурі.

Дзансін («Zanshin»: 残心)

Наступна версія пояснення цудзигірі розшифровує, що цудзигірі не може бути злочином, тому що центральна теза самурайського світогляду – це необхідність постійного дзансін (готовності до нападу), отже раптовий напад на перехресті тільки перевіряє готовність людини та вірність принципу дзансін (в сучасній культурі така версія була б названа віктимблеймінгом).

В дослідженні Джошуа Арчера [Archer 2008] саме принцип дзансін використовується як аргумент у боротьбі з міфом про безмежну вірність самураїв, і просуванні тези, що життя самураїв було повним передчуття зради та небезпеки навіть серед своїх. Згідно цьому принципу, ви постійно повинні бути готові до будь-якої неприємної події. В цьому ракурсі самурай, який зазнав неочікуваного нападу, та був вбитий або пошкоджений, сам винний, тому що він повинен був завжди бути напоготові: «Неважливо, чи був ворог-воїн готовий до бою, оскільки обов'язком професійного воїна було завжди бути готовим до бою. Будь-яка втрата пильності (заншин) у ворога визнавалася як справедлива можливість завдати йому смертельного і заслуженого удару в відплату за його невиконання свого явного професійного обов'язку» [Draeger and Warner 1991; 56].

Якщо застосувати цей принцип до аналізу феномену цудзїгірі, то цудзїгірі в такій парадигмі стає необхідним елементом системи – як перевірити, чи готова людина до нападу? Тільки через напад, тому цудзїгірі можна розглядати як не зовсім чесну, але логічну перевірку. Хоча поняття «чесності» в даному випадку є не зовсім коректним, тому що в XVII столітті у самураїв вимоги до чесного бою були відмінними від сучасних західних. Джон Роджерс демонструє, що західна концепція чесного бою, коли кожен комбатант навмисно озброєний однаковою зброєю, насправді не існувала в Японії. Натомість японська модель бачить справедливість у тому, що «кожному фехтувальнику дозволено максимізувати свої переваги» [Rogers 1990].

Ягю Муненорі попереджає своїх читачів постійно підтримувати *заниши*: «найвідданіші не розлучаються з тупим або дерев'яним мечем, приймаючи гарячу ванну. І якщо так чинять навіть у своєму домі, наскільки ж більше це необхідно, коли вирушаєш кудись: адже на шляху завжди може зустрітися якийсь п'яниця чи дурень, який раптово почне сварку. Старе прислів'я говорить: «Покидаючи свій будинок, поведься так, ніби бачиш ворога». Якщо ти самурай і носиш на поясі меч, то ніколи не повинен забувати про бойовий дух. Тоді твій розум зосереджений на смерті. Самурай же, який не має бойового духу, подібний до селянина чи торговця у вигляді воїна, навіть якщо у нього на поясі – меч» [Munenori 2003].

Ця версія виглядає цікаво, але є важливий контраргумент – жертвою випадкового вбивства могли стати будь-які перехожі, а не тільки самурай. А концепція Дзансін була властива виключно самураям – тобто безглуздо перевіряти на усвідомлену пильність фермера або слугу, вони не мають бути постійно насторожі, а жертвами цудзїгірі досить часто ставали саме вони.

One Cut, Two Halves (поразка противника в одну мить)

Ще одна версія, яка зможе пояснити практику невибіркового вбивства, – це прагнення самураями досягти вершин майстерності в бойових мистецтвах, тобто опанувати так званий ідеальний удар, що гарантує поразку противника в одну мить – «Один розріз, дві половини». Відлуння цієї концепції часто доходили на Захід в дещо спотвореному вигляді – імовірно саме на неї натякала Мері Міджлі, коли говорила, що самураю необхідний ідеальний удар, інакше «це зачепило б його честь, образило предків, і ще він міг підвести свого імператора» [Midgley 1981]. Насправді, прагнення ідеального удару не настільки підпорядковувались зовнішнім факторам (думка предків, імператора і таке інше), скільки орієнтувалась на внутрішню логіку побудови бойових мистецтв, які розрізняли розріз та справжній удар, сповнений майстерності і рішучості, і саме його треба було тренувати.

Поняття «вершина майстерності» в даному випадку дуже відносна – тому що, досягнув вершини майстерності вбивати, самурай, згідно Муненорі, переходить на наступний рівень – він розуміє, що меч окрім смерті може також дарувати життя, а справжньою вершиною майстерності є перехід до

третього рівня – без меча (таким чином самурай повинен пройти 3 рівня: «меч, що вбиває», «меч, що дарує життя», «без меча» [Муненогі 2003].

Як зазначає Мусасі, відомий вчитель фехтування, який відмовився від меча під час битв, досягнув вершини майстерності: «Вчителі інших шкіл часом говорять про те, що існує багато способів вразити людину. Але вбивство як Шлях негідне людині. Смерть однакова для тих, хто знає про бойові мистецтва, і тих, хто не знає. Вмирають у рівній мірі чоловіки, жінки та діти, і тому не повинно бути багато способів вразити людину» [Мусасі 2024].

Мусасі, засуджуючи вбивства, залишає практику удару «в одну мить», яка з його точки зору є найбільш гуманним засобом позбавити людину життя: «"В одну мить" означає, що, несподівано наблизившись до супротивника, ви користуєтеся його миттєвим замішанням і завдаєте йому удару якнайшвидше, не переміщуючи тіла і не зупиняючи духу. Якщо вам вдалося атакувати супротивника до того, як він вирішив відступити, змінити позицію або контратакувати, кажуть, що ви вражаєте супротивника "в одну мить". Щоб навчитися вибирати час якнайкраще і без зволікання завдавати удару, ви повинні тренуватися наполегливо» [Мусасі 2024].

Наполегливі тренування мають дати вам вміння наносити саме удар, який самураї розрізняють з «розрізом», тобто ураженням, що тільки торкається противника, але не наносить противнику суттєвої шкоди, а головне – не сповнене рішучості.

Якість удару, який гарантує поразку противнику в одну мить, дійсно мала велике значення для самураїв, тому в XVII столітті існувала також практика «тамесігірі» (試し斬り, 試し切り, 試斬, 試切), тобто «пробний удар мечем»), тестування меча, яке проводилося на засуджених до смерті злочинців або трупів, а пізніше – на солом'яних матах).

Як правило тренування тамесігірі ініціювалось вчителями фехтування для учнів, або батьками для синів. Ямамото Цунетомо описує «вбивчі тренування» того часу, які мали на меті вбивство одним ударом: «Неподалік того місця, де зараз знаходяться Західні Ворота, було виведено десять людей, і Кацусіге обезголовлював їх одного за одним, поки не дійшов до останнього. Побачивши, що десята людина – молода і здорова, Кацусіге сказав:

– Я втомився рубати голови. Цій людині я дарую життя. – Так життя останньої людини було врятовано», – зазначає Цунетомо [Цунетомо 2024].

Отже, текст дає нам інформацію, що практика тамесігірі не передбачала невибірково вбивства, а проводилась виключно на засуджених злочинцях, до того ж бажаним було, щоб злочинці були не молоді та не здорові.

Відомі вчителі фехтування XVII століття не пропонували тренуватися на випадкових людях на перехресті, хоча доктрина «поразки противника в одну мить» могла вплинути на формування феномену цудзігірі для окремих радикально налаштованих самураїв (згідно свідченням, найбільш часто «цудзігіріли» в XVII столітті самураї клану Хатамото, наближені до правителя, отже можливо, що саме їхній клан хибно інтерпретував

необхідність тренувати удар мечем через вбивство негідних (тамесігірі) як «невибіркові вбивства» (цудзігірі).

Стрес самураїв

Існує гіпотеза, що феномен цудзігірі міг бути викликаний історичним контекстом, в якому самураїв змушували перейти від війни до більш мирного засобу існування, що спричинило значний стрес (важкість адаптації, відсутність системи допомоги самураям, втрата статусу).

Саме ця версія найбільш розповсюджена в япономовному сегменті досліджень та популярній літературі. Наприклад, Хірофумі Ямамото стверджує: «У ранній період Едо цудзігірі був нестримним. Кажуть, що цудзігірі практикувався для перевірки гостроти меча, але оскільки це виникло в період Сенгоку (епоха воюючих провінцій), деякі самураї, можливо, досі відчували бажання різати людей. Через це гуляти нічним містом було вкрай небезпечно» [Yamamoto 2022]. Для епохи Сенгоку були характерні войовничі герої, які проложили собі шлях бездоганим володінням мечем та кривавими розправами з ворогами, відповідно межі припустимої жорстокості стають дуже широкими. Одного з головних героїв Сенгоку, Оди Нобунаги, сходознавець О. Коваленко порівнює з постаттю Богдана Хмельницького для України [Коваленко 2013: 26]. Нобунага став героєм більше 100 романів японських історичних письменників, 10 фільмів та 20 серіалів, а західні дослідники визнавали його головною рисою «вбивчу нещадність» [Lamers 2001].

Популярна література теж підкреслювала, що самураї, які вважали своїм героєм жорстокого Нобунагу, зі спротивом сприймали необхідність зупинити постійні сутички і почати життя чиновника замість воїна: «Після кровопролитної Епохи воюючих провінцій людям було важко повернутися до мирного життя. Цінність людського життя для багатьох залишалася невисокою, що призвело до популярності цудзігірі» [Yamamoto 2022].

Історичні романи полюбляють повертатися до цього періоду – він був і справді напруженим, і вбивства траплялись настільки часто, що влада створила цудзібани – хатинки з вартовими, які мали перешкоджати цудзігірі: «У 1629 році сьогунат наказав даїме і хатамото створити охоронні засоби під назвою цудзібан, оскільки простолюди мали труднощі з цудзігірі» [Yamamoto 2022]. Вартові арештовували всіх підозрілих та піклуватися про тих, хто п'яний і втратив свідомість. Назва походила від «цудзі» – це місце, де перетинаються дороги, тому цудзібан був поліцейською будкою в період Едо: «Кажуть, що були часи, коли забиті трупи лежали перед резиденціями самураїв, і сьогунат встановлював вуличну варту в районах самураїв і особисту охорону в районах міст, щоб охороняти їх» [Yamamoto 2022].

Дещо схоже на ренесанс цудзігірі було характерно вже наприкінці періоду Едо, коли епоха самураїв вже закінчувалася, але деякі романтичні натури прагнули її відновлення саме в форматі раннього Едо: «Наприкінці періоду Едо, здається, багато атак було здійснено кланом Сацума, але оскільки цудзігірі було здійснено під час ходьби, супротивник не зміг відреагувати, і навіть слуги сьогунату з двома охоронцями були вбиті» [Kooyama & Ruxton 2022]. Ці теми були модними в Бакумацу (кінець сьогунату, 1860-ті роки), яку можна назвати ренесансом «вбивчої романтики» раннього Едо.

Попре численні пояснення «це допомагало зняти самураям стрес», важливим елементом хронік було опис цудзігірі як елемента, який засуджується. Японські військові діячі трактували межі припустимої жорстокості дуже широко, але вона повинна бути раціональною жорстокістю, тобто необхідною для досягнення мети. А цудзігірі не було такою припустимою необхідною жорстокістю, тому як тренування можна було проводити і з вчителю, а випробування нового меча – на трупах та засуджених. Тренування через цудзігірі приводили до зростання соціальної напруженості і в далекій перспективі давало багато недобрих наслідків, послабляло дисципліну самураїв, тому жоден з полководців офіційно не закликав до цудзігірі.

Помилка

Також існує теорія, що цудзігірі взагалі не існувало і це помилково звеличена тема. Дж. Санд в своєму дослідженні зазначає: «У той час як японські історики говорили про миролюбних самураїв-бюрократів Токугава, західна популярна культура все ще часто представляла самураїв як беззаконних фехтувальників» [Sand 2019].

Він зосереджує свою роботу на коріннях розповсюдженої в західній популярній культурі тези про кривавих самураїв, які з легкої руки М. Міджлі, робили цудзігірі повсякчас: «Без доказів Міджлі вважає це явище нормальним звичаєм серед самураїв загалом. Фактично, вона розглядає це як нормативне – морально необхідне в їхніх очах. “Випробування були необхідні”, – пише вона, щоб самурай не зазнав невдачі у своєму фехтуванні, що “пошкодить його віддати честь, образити своїх предків і навіть підвести свого імператора”. Вона називає цудзігірі як “звичай давньої Японії” без зазначення періоду часу, не звертаючи уваги на контекст чи використання, без історичної еволюції. Це хрестоматійний випадок орієнталізму в розумінні Едварда Саїда [Sand 2019].

Теорія помилки активно підтримується також в япономовному сегменті досліджень. Акіхіро Хамасакі зазначає: «Цудзігірі майже не було: його робили вночі, а у період Едо, на відміну від сьогодні, людям не доводилося працювати понаднормово, а паби не працювали. Люди зазвичай лягали спати після заходу сонця, тому вночі мало хто виходив. Крім того,

якщо стався наскрізний інцидент, домен, який не міг підтримувати громадський порядок, підлягав суворому покаранню, тому вони були обережні, щоб підтримувати громадський порядок» [Хамасакі 2022].

Згадки цудзігірі в літописах та художньої літературі також не завжди тлумачать цудзігірі саме як вбивство з метою випробовування меча. Наприклад, існувала історична постать – самурай Кавакамі Генсай на прізвисько «Цудзігірі Генсай», але він був відомим злочинцем, і різав людей не для тренування, а з політичними цілями.

Основною версією теорії помилки було те, що цудзігірі означало розбійний напад на перехресті, яке не практикувалось законотримачами самураями, натомість самураї легально практикували тамесігірі – перевірку меча (на трупах або ув'язнених) і хтось з літописців переплутав ці два поняття. Також є друге можливе пояснення помилки, яке теж стверджує, що виникла плутанина між двома термінами, але виникла вона не в XVII столітті, а відноситься вже до кінця XIX століття, і «походить від нового прочитання самураїв традиції, частково заснована на неперевершеній браваді прихильників імперії Токугава» [Sand 2019].

Це пояснення частково має рацію, тому що популяризатори Японії дійсно часто плутали цудзігірі та тамесігірі, але проблема цудзігірі як вбивства на перехрестях досі існує, тож її не можна назвати вигадкою прихильників імперії Токугава. Занадто спрощено буде трактувати цудзігірі як звичайне пограбування або розбій, тому що це невибіркове вбивство з метою довести свою рішучість і майстерність (трактувати цудзігірі як випробуванням тільки нового меча – це теж занадто звужувати феномен).

Прибічники теорії помилки інколи намагаються довести, що цудзігірі взагалі не існувало, але теорія не існування цудзігірі наштовхується на численні згадки цудзігірі в історії Японії, тож ми не можемо заперечувати факт існування цього феномену. Він дійсно був офіційно не схваленим, хоча, як і на європейські дуелі, на нього деякий час закривали очі, тому що він відповідав гендерним стереотипам про те, як повинен поводитися справжній чоловік та особливо воїн, тому що більшість історичних оповідань епохи Едо повертались до тези: «Покликання чоловіків – мати справу з кров'ю» [Ямамото 2022].

Висновки

Ми розглянули декілька гіпотез щодо феномену цудзігірі та визначили, що радикальні версії щодо нормативності/схвалюваності цудзігірі або цілковитій відсутності цудзігірі в епоху Едо не відповідають дійсності. Цудзігірі не було нормативним явищем згідно уявленням епохи Едо, проте певною мірою воно було очікуваним явищем – тобто як українці після 2022 року знають, що сьогодні можуть вимкнути світло, або російська ракета може розбомбити дім, тому що росіяни не дотримуються звичаїв війни, так і японці епохи Едо знали, що їх можуть вбити на перехресті, тому що деякі самураї дуже вільно трактують принципи військової етики, та через гендерні

та соціальні стереотипи намагаються довести світові свою мужність та майстерність через вбивства («чоловік повинен проливати кров», «воїн повинен вбивати»).

Список використаної літератури

- Коваленко, О. (2013) *Самурайські хроніки Ода Нобунага*. Київ, Дух і літера, 976 с.
- Мусасі, М. (2024) *Книга п'яти кілець*. Київ, Сварог. URL: <https://jurkniga.ua/contents/bysido-kodeks-samuraya.pdf> (дата звернення 13.04.2024).
- Цунетомо, Я. (2024) *Хагакуре*. Київ, Сварог. URL: <https://jurkniga.ua/contents/bysido-kodeks-samuraya.pdf> (дата звернення 13.04.2024).
- Archer, J. (2008) *Understanding Samurai Disloyalty*. DOI: <http://dx.doi.org/10.21159/nv.02.05>. URL: <https://newvoices.org.au/volume-2/understanding-samurai-disloyalty/#fn-1281-54> (дата звернення 13.04.2024).
- Draeger, D., Warner, G. (1981) *Japanese Swordsmanship: Technique and Practice*. URL: https://archive.org/details/japaneseswordsma0000warn_c4s2 (дата звернення 13.04.2024).
- Hamasaki, A. *Tsujigiri de ki rareru koto wa Edo jidai futsū no kotodatta nodeshou ka*. URL: <http://surl.li/cotkco> (дата звернення 13.04.2024).
- Koyama, N. & Ruxton, I. (2022) *Ernest Satow's Japanese Book Collection at Cambridge University Library: Sharaku and the Origins of the Zōho Ukiyoe Ruikō Manuscript*. Amazon KDP.
- Lamers, J., Totman, C. (2001) *Japonius Tyrannus: The Japanese Warlord Oda Nobunaga Reconsidered*, in: *Monumenta Nipponica*. DOI: 10.2307/3096794.
- McClatchie, T. R. H. (1874) *The Sword of Japan: Its History and Traditions*, in: *Transactions of the Asiatic Society of Japan*, Vol. 2.
- Midgley, M. *Trying Out One's New Sword*. URL: <http://www.ghandchi.com/IONA/newsword.pdf> (дата звернення 13.04.2024).
- Munenori, Y. *Martial Arts: The Book of Family Traditions*. URL: <https://tereless.hu/zen/mesterek/Munenori.html#2> (дата звернення 13.04.2024).
- Nakamura, K. *The difference between "tsujigiri" and "kirisutegomen"*. URL: https://note.com/katana_case_shi/n/n54933bc56c4d (дата звернення 13.04.2024).
- Rogers, (1990) *Arts of War in Times of Peace*. URL: <https://www.jstor.org/stable/2385378> (дата звернення 13.04.2024).
- Sand, J. (2019) *Tsujigiri: Mary Midgley's Misleading Essay, "Trying Out One's New Sword"*. URL:

- https://www.academia.edu/40029018/Tsujigiri_Mary_Midgley_s_Misleading_Essay_Trying_Out_One_s_New_Sword_ (дата звернення 13.04.2024).
- Tsujigiri*, in: *Niponika*. URL: <https://kotobank.jp/word/%E8%BE%BB%E6%96%AC%E3%82%8A-571632> (дата звернення 13.04.2024)
- Tsujigiri*, in: *ウィキペディア*. URL: <https://ja.wikipedia.org/wiki/%E8%BE%BB%E6%96%AC> (дата звернення 13.04.2024).
- Yamamoto, H. (2022) *The important role played by “tsujiban” in the Edo period*. URL: <https://dot.asahi.com/articles/-/40673?page=1> (дата звернення 13.04.2024).

Nataliia Borodina

ORCID iD: 0000-0001-7502-518X

THE LIMITS OF TOLERABLE CRUELTY IN THE EDO ERA: THE PHENOMENON OF TSUJIGIRI (「辻斬り」) AND ITS INTERPRETATIONS

The article investigates the issues of the Tsujigiri – the testing of a sword by samurai on random passers at crossroads. Some sources marked it as normative for Japan in the early Edo era, but according to other sources it was unacceptable cruelty and was prohibited. The conducted research showed that tsujigiri was never officially encouraged in Japan, but due to several contradictory theses-instructions of samurai philosophy, it could be interpreted as acceptable cruelty. Permissible cruelty was considered rational cruelty to achieve a worthy goal, for example, killing on the order of the ruler or cruelty in the pursuit of perfection (the phenomenon of tamesigiri – practicing sword blows on those sentenced to death). Tsujigiri, as an indiscriminate and irrational killing, was not considered acceptable cruelty, but was partially justified due to a number of stereotypes: gender (“men’s calling is to deal with blood”), social (“bu” warriors considered themselves superior to peaceful “bun”, therefore the compulsion to peaceful life caused the resistance of the samurai and the desire to prove their military prowess) and religious (the crossroads in the Edo era was considered a dangerous place of intersection of our world and the sacred, so the demon Crossroads Torima could appear there, which inflicted insane rage on people and forced them to commit murders).

Keywords: *tsujigiri, Edo, tamesigiri, Kirisute Gomen, samurai, military ethics.*

References

- Kovalenko, O. (2013) *Samuraiski khroniky Oda Nobunaha* [The Samurai Chronicles of Oda Nobunaga]. Kyiv, Dukh i litera, 976 p.
- Musasi, M. (2024) *Knyha piaty kilets* [The Book of Five Rings]. Kyiv, Svaroh, 2024. available at: <https://jurkniga.ua/contents/bysido-kodeks-samuraya.pdf> (accessed April 13, 2024).

- Tsunetomo, Y. (2024) *Hagakure*. Kyiv, Svaroh, available at: <https://jurkniga.ua/contents/bysido-kodeks-samuraya.pdf> (accessed April 13, 2024).
- Archer, J. (2008) *Understanding Samurai Disloyalty*. DOI: <http://dx.doi.org/10.21159/nv.02.05>. URL: <https://newvoices.org.au/volume-2/understanding-samurai-disloyalty/#fn-1281-54> (accessed April 13, 2024).
- Draeger, D., Warner, G. (1981) *Japanese Swordsmanship: Technique and Practice*. URL: https://archive.org/details/japaneseswordsma0000warn_c4s2 (accessed April 13, 2024).
- Hamasaki, A. *Tsujigiri de ki rareru koto wa Edo jidai futsū no kotodatta nodeshou ka*. URL: <http://surl.li/cotkco> (accessed April 13, 2024).
- Koyama, N. & Ruxton, I. (2022) *Ernest Satow's Japanese Book Collection at Cambridge University Library: Sharaku and the Origins of the Zōho Ukiyoe Ruikō Manuscript*. Amazon KDP.
- Lamers, J., Totman, C. (2001) *Japonius Tyrannus: The Japanese Warlord Oda Nobunaga Reconsidered*, in: *Monumenta Nipponica*. DOI: <https://doi.org/10.2307/3096794>
- McClatchie, T. R. H. (1874) *The Sword of Japan: Its History and Traditions*, in: *Transactions of the Asiatic Society of Japan*, Vol. 2.
- Midgley, M. *Trying Out One's New Sword*. URL: <http://www.ghandchi.com/IONA/newsword.pdf> (accessed April 13, 2024).
- Munenori, Y. *Martial Arts: The Book of Family Traditions*. URL: <https://terebeess.hu/zen/mesterek/Munenori.html#2> (accessed April 13, 2024).
- Nakamura, K. *The difference between "tsujigiri" and "kirisutegomen"*. URL: https://note.com/katana_case_shi/n/n54933bc56c4d (accessed April 13, 2024).
- Rogers, (1990) *Arts of War in Times of Peace*. URL: <https://www.jstor.org/stable/2385378> (accessed April 13, 2024).
- Sand, J. (2019) *Tsujigiri: Mary Midgley's Misleading Essay, "Trying Out One's New Sword"*. URL: https://www.academia.edu/40029018/Tsujigiri_Mary_Midgley_s_Misleading_Essay_Trying_Out_One_s_New_Sword_ (accessed April 13, 2024).
- Tsujigiri*, in: *Niponika*. URL: <https://kotobank.jp/word/%E8%BE%BB%E6%96%AC%E3%82%8A-571632> (accessed April 13, 2024)
- Tsujigiri*, in: *ウィキペディア*. URL: <https://ja.wikipedia.org/wiki/%E8%BE%BB%E6%96%AC> (accessed April 13, 2024).

Yamamoto, H. (2022) *The important role played by “tsujiban” in the Edo period*. URL: <https://dot.asahi.com/articles/-/40673?page=1> (accessed April 13, 2024).

Стаття надійшла до редакції 27.04.2024

Стаття прийнята 27.05.2024